

PRVI ODJEL

PREDMET
PAULIĆ protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 3572/06)

PRESUDA

STRASBOURG

22. listopada 2009.

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u čl. 44. st. 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Paulić protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Christos Rozakis, *predsjednik*,

Nina Vajić,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

George Nicolaou, *suci*,

i Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 1. listopada 2009. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 3572/06) protiv Republike Hrvatske koji je na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija") Sudu podnio hrvatski državljanin, gospodin Smiljan Paulić ("podnositelj zahtjeva"), dana 13. siječnja 2006. godine.

2. Podnositelja zahtjeva zastupala je gđa S. Pavić, odvjetnica iz Požege. Hrvatsku Vladu ("Vlada") zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Dana 16. listopada 2007. godine predsjednik Prvog odjela odlučio je Vladu obavijestiti o prigovoru vezanom uz pravo podnositelja na poštivanje doma. Također je odlučeno da se uz osnovanost zahtjeva istovremeno ispita i njegova dopuštenost (čl. 29. st. 3.).

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

4. Podnositelj zahtjeva je rođen 1953. i živi u Požegi.

5. Podnositelj zahtjeva je bio zaposlen kao civil u Jugoslavenskoj narodnoj armiji (JNA). Dana 18. lipnja 1991. vojarna Požega izdala je zaključak u vezi podnositeljeva zahtjeva za dodjelu stana i svrstala ga u „prvu skupinu“ na temelju njegova zaposlenja u JNA od 19. listopada 1988. godine. Dana 17. srpnja 1991. Vlada je usvojila Uredbu o zabrani raspolaganja nekretninama na teritoriju Republike Hrvatske (NN 36/1991 od 24. srpnja 1991.) kojom su zabranjene sve transakcije vezane uz nepokretnu imovinu koja se nalazi na području Hrvatske, a koja je pripadala bivšim jugoslavenskim savezним institucijama ili pravnim osobama sa

sjedištem u jednoj od njezinih bivših saveznih jedinica. Ta je Uredba stupila na snagu 24. srpnja 1991. godine.

6. Dana 20. kolovoza 1991. spomenuta je vojarna donijela odluku da podnositelju zahtjeva, kao svojemu civilnom djelatniku, te njegovoj ženi i sinu, dodijeli pravo korištenja i otkupa stana u Požegi koji je bio u vlasništvu JNA. Podnositelj se sa obitelji uselio u stan u rujnu 1991. godine. Prema uredbi Vlade od 2. listopada 1991. godine, sva imovina bivše JNA postala je vlasništvo Republike Hrvatske. Podnositelj zahtjeva je napustio JNA i stavio se na raspolaganje Hrvatskoj vojsci.

7. Dana 3. lipnja 1991. Sabor je donio Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo, kojim je regulirana prodaja stanova u društvenom vlasništvu prethodno danih u najam sa stanarskim pravom te kojim se korisnicima takvoga najma stanova u društvenom vlasništvu daje pravo na otkup stana od stanodavca po povoljnim uvjetima. Na temelju toga Zakona, podnositelj je 1997. godine zatražio od Ministarstva obrane, kao vlasnika stana, da s njim kao kupcem sklopi ugovor o prodaji stana. Budući da je vlasnik odbio njegov zahtjev, podnositelj je podnio građansku tužbu Općinskom sudu u Požegi, tražeći da presuda zamijeni kupoprodajni ugovor.

8. Dana 17. listopada 1997. država je istom Općinskom sudu podnijela građansku tužbu protiv podnositelja zahtjeva, tražeći njegovo iseljenje. Država je ustvrdila da je ona vlasnik stana i da podnositelj zahtjeva, temeljem Uredbe iz srpnja 1991. godine, nikada nije stekao stanarsko pravo u odnosu na predmetni stan, pa država stoga ima pravo ponovo stupiti u posjed stana. Ta su dva postupka spojena.

9. U presudi od 25. listopada 2000. Općinski sud je prihvatio tužbu države i odbio protutužbu podnositelja. Također je naložio iseljenje podnositelja iz stana. Relevantni dio presude glasi:

“... rješenje na koje se poziva tuženi [podnositelj zahtjeva] ništavno je temeljem Uredbe o zabrani raspolaganja nekretninama. Nikakvo drugo rješenje niti odluku tuženi ne posjeduje vezano za predmetni stan. Prema Zakonu o stambenim odnosima stanarsko pravo moglo se steći temeljem pravomoćne odluke o davanju stana na korištenje, ili koje druge valjane pravne osnove (čl. 3. Zakona o stambenim odnosima, N.N. 51/85). Tuženik ne posjeduje pravomoćnu odluku o stjecanju stanarskog prava niti neku drugu valjanu osnovu osim samog useljenja u stan ...”

10. Povodom podnesene žalbe, dana 19. rujna 2001. godine, Županijski sud u Požegi je potvrdio prvostupanjsku presudu. Relevantni dio drugostupanjske presude glasi:

“Obzirom da je Uredbom od 3. listopada 1991. godine Republika Hrvatska postala vlasnik nekretnina, pokretnina, imovinskih prava i novčanih sredstava koja se nalaze na teritoriju RH, a kojim su upravljali JNA i SSNO a da je Uredbom o zabrani raspolaganja nekretninama na teritoriju Republike Hrvatske, zabranjeno raspolaganje i opterećenje (prodaja, zamjena, darovanje, prijenos prava korištenja itd.) nekretnina koje su u posjedu i vlasništvu, na korištenju i upravljanju organa i institucija Federacije od 24. srpnja 1991. godine (stupila na snagu), pravilno prvostupanjski sud zaključuje da nakon stupanja na snagu ove Uredbe, SSNO koji je bio vlasnik spornog

stana istim nije više mogao raspolagati, odnosno pravilno zaključuje da je rješenje od 20. kolovoza 1991. godine temeljem kojeg tuženik koristi sporni stan ništavo.

Kako tuženik u spornom stanu nije temeljem valjanog pravnog osnova, valjana je odluka prvostupanjskog suda, kojom se nalaže iseljenje tuženika iz spornog stana”

11. Kako bi osigurala iseljenje podnositelja, država je 17. listopada 2002. godine pokrenula ovršni postupak pred Općinskim sudom u Požegi. Rješenje o ovrši kojim je naloženo iseljenje je izdano 23. listopada 2002. godine. Dana 24. listopada 2001. podnositelj je uložio reviziju Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. Dana 19. studenog 2002. podnositelj je zatražio odgodu ovrhe, u očekivanju rješenja njegove revizije podnesene Vrhovnom sudu. Također je dostavio liječničku dokumentaciju svojega sina, rođenog 1989. godine, iz koje je vidljivo da sin boluje tumora na mozgu i kroničnog hepatitisa B. S obzirom na reviziju koja je još bila u tijeku te na sinovljevo zdravstveno stanje, ovrha je odgođena odlukom od 9. siječnja 2003. godine. Dana 14. siječnja 2004. Vrhovni sud je odbio podnositeljevu reviziju.

12. Podnositelj je 21. travnja 2004. podnio ustavnu tužbu. Prigovarao je, između ostalog, da je njegovo ustavno pravo na pravnu zaštitu njegovog osobnog i obiteljskog života prekršeno donošenjem i potvrđivanjem odluke nižih sudova o njegovu iseljenju. Tvrdio je da su te odluke bile protivne zakonu i da je imao stanarsko pravo na predmetni stan te prema tome i pravo da ga koristi.

13. Općinski sud u Požegi je zakazao iseljenje podnositelja i njegove obitelji za 13. travnja 2005. godine. Podnositelj je zatražio odgodu. Dana 8. travnja 2005. godine, Državno odvjetništvo, koje je u postupku zastupalo Ministarstvo obrane, složilo se sa zahtjevom podnositelja zbog njegove teške obiteljske situacije. Istaknulo je, međutim, da se radi tek o privremenom rješenju te pozvalo podnositelja da Općini Požega podnese zahtjev za stambeno zbrinjavanje. Dana 11. travnja 2005. godine, Općinski sud u Požegi je ponovo odgodio ovrhu radi iseljenja podnositelja do donošenja odluke Ustavnog suda, iz razloga što je podnositeljeva ustavna tužba bila u postupku rješavanja i što je ovrhovoditelj, to jest država, pristao na odgodu zbog teške obiteljske situacije podnositelja.

14. Pismo Općine Požega od 14. travnja 2005. poslano Ministarstvu obrane ukazuje da Općina nije imala na raspolaganju stanove za smještaj podnositelja zahtjeva i njegove obitelji. U pismu od 26. travnja 2005. podnositelj je izrazio namjeru kupovine drugoga stana.

15. Dana 11. srpnja 2005. godine, Ustavni sud Republike Hrvatske je odbio podnositeljevu ustavnu tužbu kao neosnovanu. Ovršni postupak još uvijek nije nastavljen.

16. U pismu od 6. prosinca 2006. podnositelj je obavijestio Ministarstvo obrane da će uskoro napokon riješiti svoju stambenu situaciju.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

17. Članak 34. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 41/2001 i 55/2001) glasi:

“Dom je nepovrediv.

Samo sud može obrazloženim pisanim nalogom utemeljenim na zakonu odrediti da se dom ili drugi prostor pretraži.

Pravo je stanara da on ili njegov zastupnik i obvezatno dva svjedoka budu nazočni pri pretrazi doma ili drugoga prostora.

U skladu s uvjetima što ih predviđa zakon, redarstvene vlasti mogu i bez sudskog naloga ili privole držatelja stana ući u dom ili prostorije te izvršiti pretragu bez nazočnosti svjedoka, ako je to neophodno radi izvršenja naloga o uhićenju ili radi hvatanja počinitelja kaznenog djela odnosno otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega.

Pretraga radi pronalaženja ili osiguranja dokaza za koje postoji osnovana vjerojatnost da se nalaze u domu počinitelja kaznenog djela, može se poduzeti samo u nazočnosti svjedoka.”

18. Članak 161. stavak 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima („Narodne novine“, br. 91/1996) glasi:

“Vlasnik ima pravo zahtijevati od osobe koja posjeduje njegovu stvar da mu ona preda svoj posjed te stvari.”

19. Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo („Narodne novine“, br. 27/1991, 33/1992, 43/1992, 69/1992 25/1993, 26/1993, 48/1993, 2/1994, 44/1994, 47/1994, 58/1995, 11/1996, 11/1997 i 68/1998) uređuje uvjete prodaje stanova danih u najam najmoprimcima sa stanarskim pravom. Općenito, Zakon ovlašćuje nositelja stanarskog prava nad stanom u javnom vlasništvu na kupovinu toga stana po povoljnim uvjetima.

Relevantna odredba Zakona navodi:

Članak 4

“Svaki nositelj stanarskog prava (u daljem tekstu: stanar) može istaći zahtjev za kupnju stana u pisanom obliku... vlasniku (u daljem tekstu: prodavatelj)..., a prodavatelj ga je dužan prodati.

...”

20. Relevantni dio odluke Ustavnog suda br. U-III/408/2003 od 18. veljače 2004. glasi:

“U svezi isticanja povrede ustavnog prava propisanog člankom 34. Ustava, napominje se da do povrede tog ustavnog prava ne može doći postupanjem sudova u ovršnom postupku, budući da se članak 34. Ustava odnosi na jamstvo nepovredivosti doma u smislu postupanja redarstvenih vlasti prilikom ulaska i pretrage stana u cilju izvršenja naloga o uhićenju ili radi hvatanja počinitelja kaznenog djela, odnosno radi

otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovine većeg opsega, pa te ustavne odredbe nisu mjerodavne u konkretnom ustavnosudskom postupku.”

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

21. Podnositelj je prigovorio da presude nacionalnih sudova kojima se nalaže njegovo iseljenje krše njegovo pravo na poštivanje doma, protivno članku 8. Konvencije, koji glasi:

“1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

22. Vlada je osporila tu tvrdnju.

A. Dopuštenost

23. Kao prvo, Vlada je tvrdila da podnositelj zahtjeva nije iscrpio domaća pravna sredstva te da u postupku pred nacionalnim sudovima, a posebice u svojoj ustavnoj tužbi, nije naveo nikakvo kršenje svojega prava na poštivanje doma. Vlada je nadalje ustvrdila da članak 34. Ustava jamči to pravo.

24. Podnositelj je osporio te tvrdnje.

25. Sud ponavlja da pravilo o iscrpljenosti domaćih pravnih sredstava sadržano u članku 35. stavku 1. Konvencije nalaže da podnositelj zahtjeva treba imati redovni put do pravnih sredstava koja su dostupna i dovoljna da osiguraju zadovoljštinu u odnosu na navodne povrede. Postojanje takvih pravnih sredstava mora biti dovoljno izvjesno ne samo u teoriji, već i u praksi, a ako to nije tako, tada će tim pravnim sredstvima nedostajati potrebna dostupnost i učinkovitost. Vlada koja se poziva na neiscrpljenje dužna je uvjeriti Sud da je pravno sredstvo bilo djelotvorno i u relevantno vrijeme raspoloživo u teoriji i praksi, drugim riječima, da je bilo dostupno, sposobno pružiti zadovoljštinu u odnosu na prigovore podnositelja zahtjeva, te da je imalo razumne izgleda za uspjeh (vidi, između ostalih izvora prava, *Akdivar and Others v. Turkey od 16. rujna 1996.*, *Reports of Judgments and Decisions 1996-IV*).

26. Kad je riječ o ovome predmetu, Sud primjećuje da tekst članka 34. Ustava ne jamči izričito pravo na poštivanje doma u smislu članka 8.

Konvencije, već je usmjeren samo na osiguranje zaštite od neopravdane pretrage. U vezi s tim, Sud primjećuje da je čak i sam Ustavni sud tako smatrao u svojim odlukama (vidi prethodni članak 19.). Međutim, i ostavljajući to pitanje po strani, Sud napominje da je podnositelj zahtjeva podnio ustavnu tužbu u kojoj se, barem u biti, žalio da će zbog odluke nižih sudova kojima se nalaže njegovo iseljenje, izgubiti svoj dom. S obzirom na takve okolnosti, Sud smatra da je podnositelj zahtjeva iscrpio domaća pravna sredstva s obzirom na njegov prigovor na temelju članka 8. Konvencije vezanog uz njegovo pravo na poštivanje doma. Prema tome, taj se prigovor ne može odbaciti s osnove neiscrpljenja domaćih pravnih sredstava.

27. Sud nalazi da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu čl. 35. st. 3. Konvencije. Nadalje nalazi da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga treba utvrditi da je dopušten.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

28. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da su domaće vlasti prekršile njegovo pravo na poštivanje njegovog doma, nalažući njegovo iseljenje iz stana u kojem je živio sa svojom obitelji više od sedamnaest godina. Nadalje je tvrdio da je stekao pravo korištenja predmetnog stana još u lipnju 1991. kada je vojarna Požega izdala svoj formalni zaključak u vezi njegovoga zahtjeva za dodjelu stana njegovoj obitelji, to jest, prije Uredbe o zabrani raspolaganja nekretninama na teritoriju Republike Hrvatske kojom su zabranjene sve transakcije vezane uz nekretnine koje se nalaze u Hrvatskoj, a pripadale su savezним institucijama bivše Jugoslavije ili njezinim pravnim osobama sa sjedištem u jednoj od njezinih bivših saveznih jedinica, budući da je ta Uredba stupila na snagu tek 24. srpnja 1991. godine. Podnositelj je tvrdio da domaći sudovi nisu uzeli u obzir sve te okolnosti kad su naložili njegovo iseljenje, već su donijeli tu odluku samo na temelju tvrdnje da podnositelj nema zakonsko pravo korištenja predmetnog stana.

29. Vlada je tvrdila da nije došlo do miješanja u pravo podnositelja na poštivanje njegova doma, budući da još uvijek živi u tom stanu te iako je njegovo iseljenje naloženo sudskom presudom, provedba te presude je bila odgođena.

30. Međutim, ako bi Sud utvrdio da je došlo do miješanja, tada Vlada tvrdi da se ono temeljilo na zakonima koji reguliraju vlasništvo. Odluka kojom se nalaže podnositeljevo iseljenje također je slijedila legitiman cilj, odnosno pravo države da zatraži posjed nad svojom imovinom.

31. Što se tiče razmjernosti miješanja, Vlada je tvrdila da je postojala široka sloboda procjene te da podnositelj zahtjeva nije imao zakonsko pravo korištenja stana. Državna tijela su uvažila podnositeljevu osjetljivost i odgodila iseljenje zbog njegove teške obiteljske situacije te su bila voljna

dopustiti mu boravak u stanu dok ne nađe drugi smještaj za sebe i svoju obitelj. Nadalje, nije se prijavio za dodjelu stana u vlasništvu grada. Vlada je izjavila da je podnositelj zahtjeva odlučio kupiti vlastiti stan.

2. Ocjena Suda

(a) Je li dovedeno u pitanje pravo zaštićeno člankom 8.

32. Prvo pitanje koje Sud mora riješiti je može li podnositelj zahtjeva osnovano tvrditi da je imao pravo zaštićeno člankom 8. i – posebice u ovom predmetu – može li se predmetni stan smatrati domom podnositelja.

33. Praksa organa Konvencije jasno navodi da „dom“, kao pojam u smislu članka 8, nije ograničen na one prostorije koje su zakonito zauzete ili zakonito uspostavljene. „Dom“ je nezavisni pojam koji ne ovisi o klasifikaciji u okviru domaćeg prava. Tvore li određene prostorije „dom“ kojeg štiti čl. 8. st. 1. ovisit će o činjeničnim okolnostima, primjerice, postojanju dovoljnih i neprekidnih veza s određenim mjestom (vidi *Buckley v. the United Kingdom*, od 25. rujna 1996. godine, *Reports* 1996.-IV, §§ 52-54, i izvješće Komisije od 11. siječnja 1995. godine, § 63; *Gillow v. the United Kingdom*, od 24. studenog 1986. godine, § 46, Serija A br. 109; *Wiggins v. the United Kingdom*, br. 7456/76, odluka Komisije od 8. veljače 1978. godine, DR 13, str. 40; i *Prokopovich v. Russia*, br. 58255/00, § 36, ECHR 2004-XI (izvaci)). Prema tome, hoće li imovina biti klasificirana kao „dom“ činjenično je pitanje i ne ovisi o zakonitosti korištenja u okviru domaćeg prava (vidi *McCann v. the United Kingdom*, br. 19009/04, § 46, od 13. svibnja 2008. godine).

34. Što se tiče ovoga predmeta, nesporno je da je podnositelj zahtjeva sa svojom obitelji živio u predmetnom stanu od rujna 1991. godine. Činjenično stanje predmeta pokazuje da nisu imali drugi dom. Vlada nije osporavala da je predmetni stan bio stvarno podnositeljevo prebivalište. Uzimajući u obzir prethodno izložene činjenične okolnosti, Sud nalazi da je podnositelj zahtjeva imao dostatne i trajne veze s predmetnim stanom da bi ga se smatralo njegovim „domom“ u svrhu članka 8. Konvencije, unatoč činjenici da nije imao pravo na njegovo korištenje temeljem domaćeg prava.

(b) Je li došlo do miješanja u podnositeljevo pravom na poštivanje doma

35. Sud je dosad donio nekoliko presuda u kojima je ocijenio pitanje miješanja u pravo podnositelja na poštivanje njegova ili njezina doma u okolnostima kada je izdan nalog za iseljenje. U predmetu *Stanková v. Slovakia* (br. 7205/02, 09. listopada 2007.) Sud je smatrao sljedeće:

“57. Sud napominje, i nije bilo sporno među strankama, da obveza podnositelja zahtjeva da napusti svoj stan predstavlja ometanje njegova prava na poštivanje njegova doma koje se temeljilo na mjerodavnim odredbama Građanskog zakonika i Zakona o izvršnom postupku iz 1995....”

36. Nakon toga Sud je u predmetu *McCann v. the United Kingdom* (br. 19009/04, 13. svibnja 2008.) smatrao sljedeće:

“47. Sud također smatra da obavijest o otkazu stana koju je supruga podnositelja predala lokalnim vlastima, zajedno s nalogom za iseljenje kojeg su donijele lokalne vlasti, predstavlja miješanje u podnositeljevo pravo na poštivanje njegova doma.”

37. Nadalje, u predmetu *Čosić v. Croatia* (br. 28261/06, 15. siječnja 2009.) Sud je smatrao sljedeće:

“18. Sud smatra kako je obveza podnositeljice zahtjeva da se iseli iz stana predstavljala miješanje u njezino pravo na poštivanje njezina doma, unatoč činjenici da presuda kojom je naloženo iseljenje još nije bila izvršena.”

38. Sud ne vidi nijedan razlog zašto bi odstupio od takvog pristupa u ovom predmetu. Sud smatra kako obveza podnositelja da se iseli iz stana predstavlja miješanje u njegovo pravo na poštivanje njegova doma, neovisno o činjenici što presuda kojom se nalaže njegovo iseljenje još nije izvršena. Činjenica da su nacionalni sudovi odgodili ovrhu radu iseljenja podnositelja nije od odlučne važnosti s obzirom da se taj postupak, na zahtjev Države, može nastaviti u bilo kojem trenutku.

(c) Je li miješanje bilo propisano zakonom te je li imalo legitiman cilj

39. Nacionalni sudovi naložili su podnositelju zahtjeva da se iseli iz predmetnog stana na temelju hrvatskih zakona koji uređuju vlasništvo, a koji omogućavaju vlasniku da traži povrat svoje imovine kada imalac nema zakonske osnove za posjedovanje. Sud, primjećujući da je njegova ovlast da ispita usklađenost s domaćim pravom ograničena (vidi, među ostalim izvorima, *Allan Jacobsson v. Sweden* (br. 1), 25. listopada 1989., Serija A br. 163, str. 17, § 57), je stoga uvjeren da su odluke nacionalnih sudova kojima je naloženo iseljenje podnositelja zahtjeva bile u skladu s domaćim pravom, posebice propisima relevantnim za raspolaganje stambenim fondom (vidi §§ 17-19). Predmetno miješanje je stoga imalo legitimni cilj gospodarskog blagostanja zemlje.

(d) Je li miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu“

40. Središnje pitanje u ovom predmetu je, stoga, je li miješanje bilo razmjerno s ciljem i stoga “nužno u demokratskom društvu”. Ovaj zahtjev na temelju stavka 2. članka 8. otvara pitanje postupka kao i pitanje sadržaja. Sud je iznio relevantna načela za ocjenu nužnosti miješanja u pravo na „dom“ u slučaju *Connors v. the United Kingdom*, (br. 66746/01, §§ 81–84, 27. svibnja 2004.) koji se ticao skraćenog postupka za iseljenje. Relevantni dijelovi glase:

“81. Miješanje će se smatrati 'nužnim u demokratskom društvu' za postizanje legitimnog cilja ako zadovoljava 'neodgodivu društvenu potrebu' i, posebice, ako je razmjerno s legitimnim ciljem koji želi postići. Dok je na nacionalnim tijelima da

inicijalno ocijene nužnost, konačna procjena toga jesu li razlozi navedeni za miješanje relevantni i dostatni je na Sudu, koji će ocijeniti je li miješanje sukladno zahtjevima Konvencije...

82. U tom pogledu, sloboda procjene nužno mora biti prepuštena nacionalnim tijelima, koja su zbog svog direktnog i neprekidnog kontakta s ključnim čimbenicima u svojim zemljama u načelu u boljem položaju od međunarodnog suda da procjeni lokalne potrebe i uvjete. Ova će se sloboda procjene razlikovati u skladu s prirodom predmetnog prava, njegove važnosti za pojedinca te prirodu aktivnosti koja se ograničava, kao i prirodu cilja koji se želi postići tim ograničenjem. Sloboda procjene bit će manja kada je predmetno pravo presudno za to da pojedinac učinkovito uživa osobna ili ključna prava.... S druge strane, u područjima koja se tiču primjene društvene ili gospodarske politike, postoje ovlasti za široku slobodu procjene, kao što je urbanistički kontekst za koji je Sud utvrdio da 'ukoliko je primjena slobodne procjene koja uključuje mnoštvo lokalnih faktora inherentna izboru i provedbi urbanističkih politika, nacionalna tijela u načelu uživaju široku slobodu procjene'.... Sud je također naveo da će u područjima poput stanovanja, koja igraju ključnu ulogu u socijalnoj sigurnosti i gospodarskoj politici suvremenih društava, poštovati prosudbu nacionalnog zakonodavstva o tome što je u općem interesu osim ako je takva prosudba očevidno bez razumnog temelja.... Valja napomenuti, međutim, da je ovo bilo u kontekstu članka 1. Protokola br. 1, a ne članka 8. koji se odnosi na prava od ključne važnosti za identitet pojedinca, njegovo samoodređenje, fizički i moralni integritet, održavanje odnosa s ostalima te sreden i siguran položaj u zajednici.... U slučajevima u kojima su se opći društveni i gospodarski politički čimbenici pojavili u kontekstu samog članka 8., opseg slobode procjene ovisi o kontekstu predmeta, s posebnim naglaskom na stupnju miješanja u osobnu sferu podnositelja zahtjeva...

83. Proceduralne zaštite dostupne pojedincu posebno su bitne pri utvrđivanju toga je li tužena država, kada je određivala regulatorni okvir, ostala unutar svoje slobode procjene. Sud posebice mora razmotriti je li postupak donošenja odluka koji je doveo do mjera miješanja bio pošten i omogućuje li dužno poštovanje interesa koji su pojedincu zajamčeni člankom 8..."

41. Sud prvenstveno napominje da je postupak zbog kojeg podnositelj zahtjeva prigovara uključivao dva zasebna tužbena zahteva, od kojih je svaki mogao otvoriti pitanje poštivanja podnositeljeva doma. Sam podnositelj pokrenuo je postupak pred nacionalnim sudovima u kojem je tražio pravo na kupnju predmetnog stana uz povoljne uvjete kao nositelj stanarskog prava, na temelju Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo. Istovremeno, državne vlasti su podnijele svoju tužbu tvrdeći da podnositelj zahtjeva nema pravne osnove za stanovanje u predmetnom stanu i tražile njegovo prisilno iseljenje. Ova dva postupka su spojena i donesena je jedna presuda, kojom je zahtjev podnositelja za kupnjom stana odbijen te je istovremeno naloženo njegovo prisilno iseljenje.

42. Sud napominje da su odluke domaćih vlasti u ovom predmetu bile ograničene na zaključak da na temelju relevantnih nacionalnih zakona podnositelj zahtjeva nije imao pravo stanovati u predmetnom stanu. Nacionalni sudovi ograničili su se na odluku da podnositelj zahtjeva nije imao pravne osnove stanovati u predmetnom stanu, ali nisu dalje ispitivali

razmjernost mjere koju su naložili, to jest prisilnog iseljenja podnositelja zahtjeva iz stana u državnom vlasništvu. Međutim, jamstva Konvencije zahtijevaju da miješanje u podnositeljevo pravo na poštivanje njegova doma ne bude samo utemeljeno na zakonu nego i razmjerno s legitimnim ciljem koji se mjerom želi postići, temeljem stavka 2. članka 8., posvećujući pozornost posebnim okolnostima predmeta. Nadalje, nijednu pravnu odredbu domaćeg prava ne bi trebalo tumačiti i primjenjivati na način nespojiv s obvezama Hrvatske temeljem Konvencije (vidi *Stanková v. Slovakia*, naprijed citirano, § 24, 09. listopada 2007).

43. U vezi s tim, Sud ponavlja da bi svakoj osobi kojoj prijete rizik od miješanja u njezino pravo na dom, načelno trebalo biti omogućeno da nezavisni sud ocijeni razmjernost i razumnost mjere s obzirom na relevantna načela prema članku 8. Konvencije, neovisno o tome što ta osoba nema, temeljem domaćeg prava, pravo na stanovanje u stanu (vidi *McCann v. the United Kingdom*, br. 19009/04, § 50, 13. svibnja 2008.). Sud, međutim, naglašava da se takvo pitanje ne nameće automatski za svaki spor vezan uz prisilno iseljenje. Ako se podnositelj zahtjeva brani pozivajući na članak 8. kako bi spriječio prisilno iseljenje, to je njegovo pravo, a na protivnoj stranci je da takav prigovor pobije. Kako je već istaknuto, Sud ne prihvaća da bi priznavanje prava posjednika da otvori pitanje na temelju članka 8. imalo ozbiljne posljedice za funkcioniranje nacionalnog sustava ili nacionalnog prava koje uređuje odnose stanodavaca i stanoprimalaca (vidi, *McCann v. the United Kingdom*, naprijed citirano, §§ 28 i 54).

44. Sud napominje da je u ovom predmetu podnositelj zahtjeva tvrdio da mu je povrijeđeno pravo na poštivanje doma, što nacionalni sudovi nisu prihvatili. Iako je istina da je podnositeljevo prisilno iseljenje bilo privremeno odgođeno zbog bolesti njegova sina tijekom ovršnog postupka, to samo po sebi ne ispunjava sam uvjet ocjene razumnosti i proporcionalnosti naloga za iseljenje od strane nezavisnog suda. Sud napominje da ovršni postupak – koji je po svojoj prirodi nerazpravn i čija je osnovna namjena osigurati učinkovito izvršenje presude – za razliku od redovnog građanskog postupka, nije ni osmišljen niti primjereno opremljen proceduralnim sredstvima i mjerama zaštite za temeljito i suprotstavljeno ispitivanje ovako složenih pravnih pitanja. Stoga, ovlast za provedbu testa razmjernosti ima sud za redovne građanske postupke kojemu je država i podnijela tužbu tražeći podnositeljevo prisilno iseljenje.

45. U okolnostima ovog predmeta, građanski je sud naložio podnositelju zahtjeva iseljenje iz njegova doma bez da je utvrdio razmjernost te mjere. Prema tome, on podnositelju nije pružio odgovarajuću proceduralnu zaštitu. Stoga je u ovom predmetu došlo do povrede članka 8. Konvencije.

II. OSTALE NAVODNE POVREDE KONVENCIJE

46. Podnositelj zahtjeva je prigovorio da je predmetni postupak pred nacionalnim sudovima bio nepošten i da je on bio žrtva diskriminacije. Pozvao se na članak 6. § 1. i članak 14. Konvencije. Također je prigovorio na temelju članka 1. Protokola br. 1 da nije bio u mogućnosti kupiti predmetni stan.

47. S obzirom na sve dokumente koje posjeduje, i u onoj mjeri u kojoj je predmet ovog prigovora u njegovoj nadležnosti, Sud smatra da ovaj dio zahtjeva ne otkriva niti jednu pojavu kršenja Konvencije. Slijedom navedenog, on je nedopušten temeljem članka 35. § 3. kao očigledno neosnovan te mora biti odbijen temeljem članka 35. § 4. Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

48. Članak 41. Konvencije propisuje:

“Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

49. Podnositelj zahtjeva nije podnio zahtjev za pravednu naknadu ili troškove. Prema tome, Sud smatra da nema potrebe dosuditi mu ikakav iznos s te osnove.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. *Jednoglasno proglašava* zahtjev dopuštenim po pitanju članka 8. i ostatak zahtjeva nedopuštenim;

2. *Presuđuje*, sa šest glasova naprema jedan, da je došlo do povrede članka 8. Konvencije;

Sastavljeno na engleskom jeziku i otposlano u pisanom obliku dana 22. listopada 2009, u skladu s pravilom 77. §§ 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren Nielsen
tajnik

Christos Rozakis
predsjednik

U skladu s člankom 45. § 2. Konvencije i pravilom 74. § 2. Poslovnika Suda, ovoj presudi priložena su sljedeća mišljenja:

- (a) suglasno mišljenje suca Nicolaoua;
- (b) nesuglasno mišljenje suca Malinvernija.

C.L.R.
S.N.

SUGLASNO MIŠLJENJE SUCA NICOLAOUA

Nacionalni sudovi ustanovili su da podnositelj zahtjeva nije stekao stanarsko pravo te da stoga nije imao pravo kupiti stan prema odredbama Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo iz 1991. Stoga, iako je zakonito stanovao u predmetnom stanu, on je to činio u svojstvu običnog podstanara. Ovo je značilo da je država, kao vlasnik, imala pravo na neposredno uživanje temeljem Zakona o vlasništvu iz 1996. Stoga su, pozivajući se na odredbe koje štite interese vlasnika, domaći sudovi izdali nalog za povrat posjeda, ali bez da su razmotrili pitanje miješanja u pravo zajamčeno člankom 8. Konvencije, na koje se pozvao podnositelj zahtjeva. On se branio od državnog zahtjeva za nalog za povrat posjeda tako što se pozvao na to pravo. Podnositelj prijave je, očito, pokušao spriječiti izdavanje takvog naloga u potpunosti, a ne samo odgoditi ga. No, mora se pretpostaviti da je to činio kako bi zaštitio svoje pravo na poštivanje doma, to jest da su postojali valjani razlozi razmotriti to pitanje u cijelosti.

Nije bilo sporno da je taj stan od 1991. bio dom podnositelja zahtjeva i njegove obitelji. Također je bilo jasno da bi neposredno prisilno iseljenje podnositelja, u tim uvjetima, predstavljalo miješanje u njegovu pravo na poštivanje njegova doma. Nesumnjivo, takvo je miješanje bilo legitimno. Kao što je Sud nedavno napomenuo u predmetu *Ćosić v. Croatia* (br. 28261/06, 15. siječnja 2009.):

“...predmetno miješanje imalo je legitiman cilj zaštite prava države kao vlasnika stana.”

Međutim, kako bi bilo u skladu s člankom 8. Konvencije, takvo miješanje također mora proći test razmjernosti. „Dom“ je autonomni pojam koji može postojati čak i kada stanovanje nema pravne osnove u nacionalnom pravu (vidi *Buckley v. the United Kingdom*, 25. rujna 1996., § 54, *Izješće o presudama i odlukama 1996-IV*). Odsustvo zakonskog prava može biti uzrok naloga za povrat posjeda ili, kao ovdje, posljedica. U svakom slučaju, stanar može imati pravo, temeljem članka 8., stanovati u datoj nekretnini još neko vrijeme. Ovaj aspekt prava na poštivanje doma je očito važan, ali on mora biti tumačen i ocijenjen u kontekstu vlasničkih i ugovornih prava te unutar načela zakonitosti. Konvencija zahtijeva da sudska odluka odmjeri ova dva suprotstavljena interesa.

Jasno je da je u ovom predmetu pitanje proporcionalnosti značilo, u praktičnom smislu, da se podnositelju zahtjeva da vremena kako bi mogao pronaći alternativni smještaj. Ovo se moglo postići odgovarajućim nalogom za privremeno odgađanje naloga za povrat posjeda s, prema mojem mišljenju, mogućnošću revidiranja odgode u slučaju da se pokaže nedostatnom.

Kako se ispostavilo, domaće vlasti su doista, iz kojega god razloga, podnositelju odobrile takvo razdoblje. Ono je bilo više nego dovoljno. Međutim, u njemu se situacija nije riješila. Podnositelj zahtjeva ostao je u neizvjesnosti te, kroz cijelo razdoblje, na milosti državnih vlasti kada je dobio pravo na sudbeno utvrđivanje predmeta. Ovaj zahtjev je istaknut u sljedećem izvatku iz predmeta *McCann v. the United Kingdom*, br. 19009/04, § 50, 13. svibnja 2008:

„Gubitak doma je najekstremniji oblik miješanja u pravo na poštivanje doma. Svaka osoba kojoj prijete miješanje ove razine u načelu ima pravo da joj nezavisni sud ocijeni razmjernost mjere s obzirom na relevantna načela prema članku 8. Konvencije, neovisno o tome što je, temeljem domaćeg prava, njezino pravo na stanovanje isteklo.“

Slažem se, dakle, da je u ovom predmetu došlo do povrede članka 8. Konvencije.

NESUGLASNO MIŠLJENJE SUCA MALINVERNIJA

(Prijevod)

1. Ne mogu se složiti da je u ovom predmetu došlo do proceduralne povrede članka 8. Konvencije. Većina je došla do ovog zaključka na temelju toga što je građanski sud naložio iseljenje podnositelja iz njegovog doma bez da je utvrdio razmjernost mjere. Prema tome, podnositelju zahtjeva nije omogućena odgovarajuća proceduralna zaštita (stavak 45.).

2. Vezano uz slučaj *McCann v. the United Kingdom* (br. 19009/04, stavak 50, 13. svibnja 2008.), Komora navodi da svaka osoba kojoj prijete miješanje u njezino pravo na poštivanje doma u načelu ima pravo da joj nezavisni sud ocijeni razmjernost mjere s obzirom na relevantna načela prema članku 8. Konvencije, neovisno o tome što je, temeljem domaćeg prava, njeno pravo korištenja stana isteklo.

3. S druge strane, Komora naglašava da takvo pitanje ne proizlazi automatski iz svakog slučaja vezanog uz spor oko prisilnog iseljenja. Ako se podnositelj zahtjeva pozove na članak 8. kako bi spriječio prisilno iseljenje, to je njegovo pravo, a na sudu je da takav prigovor odbije.

4. Komora je kritizirala domaće sudove jer nisu pokušali pronaći ravnotežu između suprotstavljenih interesa: s jedne strane, pravo vlasnika na mirno uživanje svoje imovine, a s druge podnositeljevo pravo na poštivanje njegova doma.

5. Po mom sudu, jedini bitan argument koji je podnositelj zahtjeva mogao imati potkrepljujući svoj zahtjev i kojeg bi se moglo ocijeniti pri odvagivanju interesa bilo je zdravstveno stanje njegova sina. Međutim, on se nije pozvao na taj argument pred nižim sudovima, nego tek pred Vrhovnim sudom (stavak 11.) Niži sudovi, stoga, nisu mogli biti svjesni ovog problema i ne može ih se kritizirati što ga nisu uzeli u obzir.

6. Vlasnik stana, bilo privatna osoba ili država, ima pravo slobodno raspolagati tom imovinom. Prema tome, nalog za iseljenje stanara koji živi u stanu koji je u vlasništvu treće strane, izdan na temelju toga što on stanuje u stanu bez pravne osnove, nije kao takav u suprotnosti sa Konvencijom, s obzirom na jamstva iz članka 1. Protokola br. 1 Konvencije.

7. Nadalje, u ovom predmetu, nalog za iseljenje još uvijek nije izvršen iako je bio izdan u listopadu 2002. Podnositeljevo prisilno iseljenje bilo je odgođeno u više navrata zbog bolesti njegova sina. Nijedan pokušaj prisilnog iseljenja nije bio izvršen nakon travnja 2005. Ovo ukazuje na to da su državne vlasti itekako uzele u obzir osobnu situaciju podnositelja zahtjeva.

8. Po mom mišljenju, okolnosti ovog predmeta nisu mogle građanskim sudovima, pred kojima se vodio postupak koji je zaključen izdavanjem naloga za podnositeljevo iseljenje, dati povod za daljnje ocjenjivanje pitanja razmjernosti.